

sko-srbský poměr. Je až zarážející, že v práci takřka tisícistránkové je možno makedonskou otázkou, nejdůležitější vnitrobalkánský problém, přejít mlčením. Bylo třeba ukázat na rozpory vládnoucích tříd Jugoslávie, Bulharska a Řecka, na politiku jugoslávské vlády, namířenou proti základním právům makedonského národa, na situaci v Makedonii i na činnost Vnitřní makedonské revoluční organizace, jejíž pravice se mění v teroristickou organizaci (autonomní VMRO v čele s V. Michajlovem), zatímco levice (sjednocená VMRO) bojuje za nezávislou Makedonii v rámci Balkánské federace. I posrbšřovací politika a poměry v menšinových oblastech si zasluhovaly hlubšího rozboru.

Výklad dějin Jugoslávie mezi dvěma světovými válkami je doplněn velmi stručným souběžným přehledem vývoje Istrie, Rjeki, Korutan a Zadaru. K dílu je připojeno obsáhlé anglické resumé.

K autorově práci lze mít některé výhrady. Hlavní a důležité věci jsou mnohdy kladeny do jedné roviny s okrajovými. Nedostatek poznámkového aparátu, citace a odkazy v textu poněkud zvyšují nepřehlednost práce. Citace pramenů v některých částech díla převyšují vlastní autorův výklad. Pramenný materiál nejrůznější povahy je kladen mnohdy spíše pouze vedle sebe, než aby byl hlouběji zkoumán. Pro orientaci v tak bohatém materiálu by byl vhodný jmenový a věcný rejstřík (který je jen zčásti nahrazen podrobným obsahem). Lze říci, že není uvedena použitá literatura. Na práci je patrný chvat, který Čulinović vyvažuje lehkostí vyjadřování a poutavostí výkladu.

Celkově možno říci, že klady knihy převyšují její nedostatky. Jugoslávská historiografie získala Čulinovićovým dílem práci základní, z níž budou nesporně vycházet i příští pokusy o syntézu vývoje Jugoslávie v meziválečném období. Nové širší obecné závěry bude ovšem možno formulovat teprve na základě podrobného monografického rozboru dílčích otázek.

Pavel Hradečný

Robert-Henri Bautier: *Leçon d'ouverture du cours de diplomatie à l'École des chartes (20 octobre 1961)*. Bibliothèque de l'École des chartes 119 (1961), Paříž 1962, str. 194—225.

R.-H. Bautier zaujal ve své slavnostní zahajovací přednášce z diplomatiky (pronesené poté, co byl jmenován profesorem na pařížské École des chartes) vlastní stanovisko k řadě základních metodických problémů, s nimiž se setkávají badatelé v oblasti pomocných věd historických, nauky o pramenech a archivnictví.

Po vypočtení a zhodnocení vědeckých prací svého učitele a předchůdce Georgese Tessiera se Bautier zamýšlí nad předmětem diplomatiky a nad dějinami této otázky. Mabillovi výtýká jednak to, že dal vědět jím založené bizarní název, jednak, že nikde přesně nedefinoval, co pod pojmem listiny (diploma) vlastně rozumí. U Toustaina a Tassina vysoce oceňuje jejich široké pojetí diplomatického materiálu ztotožňovaného jimi s veškerým materiálem archivním, jak to teoreticky proklamovali v úvodu ke své *Nouveau traité*; avšak konstatuje, že v praxi omezili tito Mabillovi pokračovatelé svá zkoumání (stejně jako Mabillo) pouze na listiny v úzkém slova smyslu. Dále pak Bautier sleduje, jak se později s prohloubením a zpřesněním pojmu listiny předmět diplomatiky postupně zužoval, a pozastavuje se zvláště nad tím, že to, co Toustain a Tassin činili jen prakticky, dovedli do teoretických důsledků němečtí a rakouští badatelé Ficker (o Sickelovi se Bautier v této souvislosti zmiňuje jen mimochodem), Redlich, Thommen a Steinacker, když omezili diplomatiku na pouhou nauku o listinách (*Urkundenlehre*), z níž nadto vytvořili pouhé odvětví právní historie, a to ještě jen středověké. Podle Bautiera to byl právě francouzský historik právní (současně však archivář) Auguste Dumas, který ve třicátých letech našeho století poprvé rozrazil začarovaný juristický kruh, jímž byla diplomatika svírána, a stanovil za předmět diplomatiky nikoli jen právní obsah listiny, nýbrž především *formu* listin. Současně Dumase požadoval, aby se diplomatické badání neomezovalo jen na středověk. Podobné názory vyslovil i G. Tessier. Bautier se však nezmiňuje o tom, že pro rozšíření hranic diplomatiky směrem do novověku a pro materiálové rozšíření předmětu diplomatiky se vyslovili již v roce 1908 Brandi, Bresslau a Tangl v I. svazku jimi založeného časopisu *Archiv für Urkundenforschung*. (Bautier právě naopak považuje název tohoto časopisu — *Urkundenforschung* — za jeden z dokladů toho, jak němečtí diplomatikové předmět diplomatiky zužovali). Dumase (vedle Tessiera a Meisnera) označuje za jednoho z teoretických průkopníků novodobé (a současné — „contemporaine“) diplomatiky, opominut však zůstal F. Kückh, jemuž náleží časová priorita (1904).

V další části svého výkladu pojednává o konkrétních dosavadních výsledcích na poli novodobé diplomatiky v Německu a ve Francii (z Francie uvádí pouhých šest prací), aby se pak vrátil k výchozí otázce, co totiž náleží k předmětu diplomatiky. Dospívá k závěru, že je třeba se dnes vrátit k tomu, co teoreticky hlásali již *Toussain* a *Tassin*: diplomatika se musí zabývat veškerým archivním materiálem chápaným v protikladu k pramenům narativní povahy. Archivní dokumenty pak *Bautier* dělí na dvě velké skupiny: a) *actes administratifs* (jimiž rozumí v podstatě listiny v užším slova smyslu), b) *papiers administratifs* (jimiž rozumí přírodním aktovým materiálem). Stranou však ponechává komplikovanou a zejména v novější německé literatuře živě diskutovanou problematiku úředních knih.

Toho, kdo sledoval na stránkách našeho Archivního časopisu v letech 1960—1962 diskusi o vztahu mezi diplomatikou a archivnictvím, bude jistě zajímat, jaké stanovisko k těmto otázkám zaujímá čelný francouzský diplomatik. *Bautier* svůj výklad resumuje takto: diplomatika je souhrn poznatků a dokumentu jako takovém, kdežto archivista je technika pojednávající o organizaci archivních fondů. Souhlasně se zmiňuje o starším (18. stol.) chápání archivistiky jako praktické diplomatiky. Zároveň však varuje diplomatiky před podceňováním archivistiky a klade jim na srdce, aby studovali dokument nejen v souvislosti s kanceláří, jejímž je produktem, nýbrž i v souvislosti s archivním fondem, jehož je dokument součástí (to platí — jak podtrhuje — především o dokumentech pocházejících z těch období, kdy je nutno počítat s možností příjemeckého vyhotovení).

Pokud jde o diplomatickou metodu, soudí *Bautier*, že použitelnost srovnávání písma a slohu je omezena u příjemeckých vyhotovení a v obdobích novějších, že diplomatická metoda sama o sobě jen zřídka může poskytnout absolutní jistotu o pravosti nebo falešnosti dokumentů (zvláště u produktů kanceláří sekundárního významu). O všem tom bylo by možno diskutovat. Je ovšem nesporné, že diplomatik musí přihlídnout k výsledkům kritiky historické, zejména k argumentům vyvozeným z dějin správy, a rovněž se uchýlovat k technických prostředkům, hlavně k explorativní fotografii, v jejíž budoucnost skládá *Bautier* velké naděje.

Jestliže *Bautier* prohlašuje, že zjišťování pravosti listin nemůže být konečným cílem diplomatiky, nýbrž pouze jednou z aplikací diplomatické metody, je třeba s tím souhlasit. Nejsm si však zcela jist, nekřivdi-li poněkud německým diplomatikům, zvláště například *Bresslauovi*, když jejich teoretický postulat hodnotení ceny listin jakožto historických svědectví vykládá (zúženě) tak, jako by jim šlo pouze o určení pravosti nebo falešnosti. Vždyť právě *Bresslau* je spoluautorem zmíněného programového prohlášení v *Archivu für Urkundenforschung*, kde se v I. sv. na str. 2 v demonstrativní opozici proti vídeňské škole praví doslova: „... wollen wir über die Frage des Discrimen veri et falsi in vetustis membranis vordringen zu einer möglichst genauen Erkenntnis der Bedingtheiten und damit der historischen Verwendbarkeit unsrer urkundlichen Quellen.“ V této souvislosti jsou však pro nás velmi cenná upozornění *Bautierova* na některé novější diplomatické příručky italské a španělské a na názory (většinou tradiční) v nich obsažené.

Z pasáže věnované poměru diplomatiky k paleografii, chronologii a právním dějinám budíž upozorněno aspoň na tu část, kde *Bautier* zdůrazňuje užitečnost a potřebnost těsného kontaktu mezi diplomatikem a badatelem v oblasti především práva obligačního a procesního.

V úvahách závěrečných se *Bautier* přimlouvá za to, aby diplomatika byla pěstována nejen jako disciplína pomocná, nýbrž současně jako samostatná věda s vlastními úkoly. Některé z těchto úkolů, jež autor nastiňuje, se do jisté míry blíží našemu chápání společenské funkce diplomatického materiálu, jiné lze zahrnout pod pojem diplomatiky komparativní, chápané v nejširším slova smyslu.

Vladimír Vašků

I v a n D u b s k ý : *Pronikání marxismu do českých zemí*. Nakladatelství politické literatury, Praha 1963.

Ivan Dubský, vědecký pracovník Filosofického ústavu ČSAV v Praze, vybral si za předmět své práce Pronikání marxismu do českých zemí téma velmi závažné: prozkoumat proces šíření marxismu v českých zemích. Vyžaduje si je zpracování dějin české filosofie i studium dějin našeho dělnického hnutí. Náročnost tohoto úkolu podtrhuje nutnost současného přístupu metodou filosofickou i historickou.

Pronikání marxismu všeobecně i v českých zemích bylo dlouhodobým a složitým procesem spojení marxismu s hnutím dělnické třídy, které probíhalo, chápeme-li marxismus jako teorii a metodu neustále se vyvíjející, v souladu s objektivními podmínkami, prakticky od vzniku dělnické třídy až do doby nejnovější. Dubský se ovšem nezabývá otázkou šíření a rozvoje marxismu u nás v celé šíři, ale vymezil svou práci časově na dobu počátků socialistického